

- per. z nim. Kyiv: Osnovni tsinnosti, 262 s.
7. *Etos i moral u suchasnomu sviti (Ethos and morality in the modern world)* 2004, Monohrafiya, avtory: Abolina, TH, Yermolenko, AM, Kyselova, OO ta in., Kyiv: PARAPAN, 200 s.
  8. Iermolenko, AM 2010, *Sotsialna etyka ta ekolohiia. Hidnist liudyny – shanuvannia pryrody (Social ethics and ecology. Human dignity is respect for nature)*. Monohrafiia, Kyiv: Libra, 416 s.
  9. Ionas, H 2001, *Pryntsyp vidpovidalnosti. U poshukakh etyky dlia tekhnolohichnoi tsyvilizatsii (The principle of responsibility. In search of ethics for a technological civilization)*, per. z nim. Anatolii Yermolenko, Volodymyr Yermolenko, Kyiv: Libra, 400 s.
  10. Kyselov, MM, Hardashuk, TV, Hrabovskyi, SI ta in. 2015, *Antroposfera: suchasni interpretatsii (The Anthroposphere: Modern Interpretations)*. Monohrafiia, Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M. M., 192 s.
  11. Marushevskiy, HB 2008, *Etyka zbalansovanoho rozvytku (Ethics of balanced development)*. Monohrafiia, Kyiv: Tsentr ekolohichnoi osvity ta informatsii, 440 s.
  12. Nikolova, NI 2018, *Davnia kultura Ukrainy u svitovomu konteksti (Ancient culture of Ukraine in the world context)*. Monohrafiia, KPI im. Ihoria Sikorskoho, Kyiv: Politekhnik, 216 s.
  13. *Pryrodoznavstvo i humanitariia. Poshuky vzaiemorozuminnia (Natural science and humanitarianism. Searches for mutual understanding)* 2009, Monohrafiia, avtory: Lukianets, VS, Kravchenko, OM, Moroz, OIa ta in., vidp. red. Lukianets, VS, Kyiv: PARAPAN, 317 s.
  14. Riabchenko, VI 2015, *Vyshcha shkola Ukrainy v zahalnotsyvilizatsiinomu konteksti : sotsialno-filosofskiy analiz z pozytsii svitohliadno-kompetentnisnogo pidkhodu (The higher school of Ukraine in the general civilizational context: socio-philosophical analysis from the perspective of the worldview-competency approach)*. Monohrafiia, Kyiv: Fitosotsiotsentr, 674 s.
  15. Hrsg. Meyer Th. & Miller, S 1986, *Zukunftsethik und Industriegesellschaft*, München: Schweitzer, 169 p.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.48(1-3)-2
УДК 27-42:796]:316.61

**МОРАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ВПЛИВ КОНВЕРГЕНЦІЇ
ХРИСТІЯНСТВА ТА СПОРТУ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ**
*MORAL AND EDUCATIONAL INFLUENCE OF CONVERGENCE OF
CHRISTIANITY AND SPORTS ON PERSONALITY FORMATION*

А. О. Кислий

Актуальність теми дослідження. Помітні соціально-економічні та суспільно-політичні трансформації в українському суспільстві, викликані зовнішньою військовою агресією, актуалізували тему переосмислення відомих та пошуку нових орієнтирів у розвитку людини. Для філософії та педагогіки важливим залишається питання дослідження надійних основ морального виховання особистості.

Постановка проблеми. Проблема

Urgency of the research. Noticeable socio-economic and socio-political transformations in Ukrainian society, caused by external military aggression, actualized the topic of rethinking the known and searching for new guidelines in human development. For philosophy and pedagogy, the question of researching the reliable foundations of moral education of the individual remains important.

Target setting. The problem of the

дослідження полягає у відсутності ґрунтовних наукових праць з питань взаємозв'язку соціокультурних явищ спорту і християнства. Тема переосмислення виховного ідеалу в полікультурному середовищі та в умовах зростання індивідуальних можливостей самоідентифікації особи спонукає звернення до історії та нинішніх особливостей спорту і християнства, які виявляються важливими чинниками продукування морально-виховного потенціалу для формування особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У концептуальному плані для вирішення завдань дослідження важливими є праці: провідних українських філософів: В. Андрущенко, В. Бондаренка, В. Єленського, М. Ібрагімова, А. Кислого, В. Кременя, О. Сагана, П. Сауха, Л. Филипович, Ю. Чорноморця; педагогів: М. Булатової, С. Бубки, О. Вацеби, М. Візитей, Ж. Козіної, І. Олексина, В. Платонова, Є. Приступи; іноземних авторів: Andrew Parker, David Asa Schwartz, Duke Taber, Earle F. Zeigler, Joseph Price, Kathleen M Armour, Kevin Lixey, Michael Novak, Nick J. Watson, Robert Higgs, Shirl Hoffman, Stuart Weir та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз факторів конвергенції соціокультурних явищ спорту та християнства в історії розвитку людської культури та сучасного розуміння можливості морально-виховного впливу їх взаємозв'язку на формування особистості.

Виклад основного матеріалу. Розглянуто становлення організованої спортивної діяльності, що виникла на основі олімпійських ідеалів в Стародавній Греції. Спортивні змагання мали глибоко релігійний і культовий характер та сприяли вихованню особи. З появою християнства відносини між спортом та християнською церквою набувають антропологічних вимірів. Спорт і християнство постають як закономірний результат багатомілітарної історії людства, як багатифункціональне явище культури, де найбільш виразно проявляються фізичні і духовні якості людини та виражаються ціннісні надбання цивілізації, що у єдності представляють

research is the lack of scientific works on the relationship between the socio-cultural phenomena of sports and Christianity. The topic of finding an educational ideal in a multicultural environment and in the conditions of the growth of individual opportunities for person self-identification needs to turn to the history and current features of sports and Christianity, which turn out to be important factors in the production of moral and educational potential for personality formation.

Actual scientific researches and issues analysis. In the conceptual plan, the works of leading Ukrainian philosophers are important for solving the research tasks: V. Andrushchenko, V. Bondarenko, V. Yelenskyi, M. Ibragimov, A. Kyslyi, V. Kremen, O. Sagan, P. Saukha, L. Filipovych, Y. Chornomoretz; teachers: M. Bulatova, S. Bubka, O. Vatsyby, M. Vizytei, Zh. Kozina, I. Oleksyn, V. Platonova, E. Prystupy; foreign authors: Andrew Parker, David Asa Schwartz, Duke Taber, Earle F. Zeigler, Joseph Price, Kathleen M Armour, Kevin Lixey, Michael Novak, Nick J. Watson, Robert Higgs, Shirl Hoffman, Stuart Weir and others.

The research objective. The purpose of the study is to analyze the factors of convergence the socio-cultural phenomena of sports and Christianity in the history of the development both the human culture and the modern understanding the possibility of the moral and educational influence of their relationship on the formation of personality.

The statement of basic materials. It is considered the formation of organized sports activities, which arose on the basis of Olympic ideals in ancient Greece. Sports competitions had a deeply religious and cult character and contributed to the education of the individual. With the advent of Christianity, the relationship between sports and the Christian church acquired anthropological dimensions. Sports and Christianity appear as a natural result of the centuries-old history of mankind, as a multifunctional cultural phenomenon, where the physical and spiritual qualities of a person are most clearly manifested and the valuable assets of civilization are expressed, which in unity represent a

потужний морально-виховний ресурс у формуванні особистості.

Висновки. Спорт та християнство як особливі соціокультурні явища мають багату історію взаємозв'язків. Вони, детермінуючи явища суб'єктивного порядку, дозволяють засвоїти такі компетентності, що поглиблюють індивідуальне сприйняття та спонукальні мотиви, конструюють відповідну систему виховання, яка сприяє гармонійному розвитку особистості у єдності інтелектуальних, духовних та фізичних якостей людини.

Ключові слова: історія спорту, історія християнства, моральне виховання, конвергенція спорту та християнства, формування особистості.

powerful moral and educational resource in the formation of personality.

Conclusions. Sports and Christianity as special socio-cultural phenomena have a rich history of mutual relations. By determining the phenomena of the subjective order, they make it possible to acquire such competences that deepen individual perception and motivating motives, construct an appropriate education system that promotes the harmonious development of the individual in the unity of the intellectual, spiritual and physical qualities of a person.

Keywords: history of sports, history of Christianity, moral education, convergence of sports and Christianity, personality formation.

Актуальність теми дослідження. Початок нового тисячоліття для українського суспільства і держави виявився часом кардинальних соціально-економічних, суспільно-політичних трансформацій та зумовив переосмислення відомих і пошук нових орієнтирів у формуванні особистості. Створення сучасної ціннісної системи морально-виховного впливу на окрему особу для філософії та педагогіки залишається найскладнішою і найважливішою справою.

Постановка проблеми. Нинішні вимоги до виховного ідеалу особистості актуалізували проблему розуміння його суб'єкт-об'єктивної природи, адже "індивідуалізація", що є породженням сучасної цивілізації, створює передумови для зростання індивідуальних можливостей та сприяє багатосторонньому розвитку людини. Самоідентифікація особистості в сучасних умовах відбувається під впливом найрізноманітніших чинників. Зокрема заслуговують на увагу два потужні, суперечливі та своєрідні соціальні явища – спорт і християнство. Вони в тій чи іншій мірі пронизують усю історію становлення людської цивілізації, а в нинішній соціокультурній реальності виявляються важливим чинником акумулювання та продукування суспільних ідеалів та світоглядних орієнтирів, що впливають на розвиток суспільства та окремої особи. При цьому методологічна проблема дослідження полягає в різноманітності таких соціальних явищ як спорт і християнство та суперечливість оціночних суджень з приводу міри їх взаємовпливу, підходів до моральних ідеалів та потенційних можливостей у вихованні конкретної особи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасними авторитетними дослідженнями морально-виховної місії християнської церкви серед іноземних християнських мислителів, філософів і педагогів є роботи: Р. Ахонен, Д. Бош, Д. Йорк, В. Карвер, М. Келлер, І. Мейєндорф, О. Смит, І. Стамуліс, Р. Хедланд, Г. Шварц, О. Шмеман та ін. Вони проводять аналіз сучасних змін у підходах до пастирської просвітницької діяльності християн у нових умовах плюралістичного світу.

У концептуальному плані для вирішення завдань дослідження важливі праці провідних українських філософів-релігієзнавців та богословів: В. Бондаренка, В. Єленського, А. Кислового, А. Колодного, В. Кременя, М. Мариновича, О. Сагана, С. Саннікова, П. Сауха, Р. Соловія, В. Титаренко,

Л. Филипович, В. Хромця, М. Черенкова, Ю. Чорноморця та ін.

Сфера фізичної культури і спорту в Україні традиційно представлена дослідниками з педагогічної науки: М. Булатова, С. Бубка, О. Вацеба, М. Візитей, Ж. Козіна, І. Олексин, В. Платонов, Є. Приступа.

Заслужують на увагу роботи авторитетних іноземних авторів, серед яких слід назвати: Andrew Parker, David Asa Schwartz, Duke Taber, Earle F. Zeigler, Joseph Price, Kathleen M Armour, Kevin Lixey, Michael Novak, Nick J. Watson, Robert Higgs, Shirl Hoffman, Stuart Weir та ін. Основними питаннями, що розглядаються цими авторами, є історія спорту та Олімпіади від виникнення в Стародавній Греції до сьогодення, особливості змагальної діяльності в окремих видах спорту, особистий життєвий досвід спортсменів та роль їх світоглядних, етичних переконань у професійному спорті. Особливість окремих робіт полягає у намаганні подати олімпійський спорт через призму християнського світогляду та моралі. Наприклад, Stuart Weir у своїх дослідженнях [2] зосереджується на аналізі професійного життя видатних спортсменів-християн та, поставивши за мету проказати важливість християнської віри для успішних виступів спортсменів, доводить зв'язок олімпійського духу з Євангелієм.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження актуальної проблеми взаємодії соціокультурних явищ спорту і християнства та їх морально-виховного впливу на формування особистості. Основна увага в роботі спрямована на аналіз факторів взаємозв'язку спорту та християнства в історії розвитку людської культури та сучасне розуміння можливості їх конвергенції як справедливого морально-духовного арбітражу у сферах суспільного та приватного життя особистості.

Виклад основного матеріалу. Безперечно організована спортивна діяльність у формі олімпійських ігор, сформувалась у Стародавній Греції. Загальногрецькі урочистості змагання, що проводились в Олімпії – найбільш шанованому релігійному місті, мали глибоко культовий характер і присвячувались Зевсу Олімпійському та іншим олімпійським богам і героям. Змагання, агони були основою культури греків, а Олімпійські ігри довгий час зберігали високі суспільні ідеали, займали важливе місце у житті людини ще до виникнення Християнської Церкви. Підготовка та змагання атлетів оцінювались як участь у війні, а перемога вважалась настільки престижною, що слава про тріумфатора поширювалась далеко за межі полісу. Відповідно до цих спортивних традицій переможці сучасних олімпіад отримують довічне звання олімпійського чемпіона, а “ідеали, що є основою олімпійського спорту Давньої Греції вічні і привабливі для людства” [5, с. 4].

Із занепадом грецької культури історично розвиток спорту продовжується під владою Риму. Тут олімпійські ігри стають усе більше схожими на римські *spectaculis* – “видовища”, “спортивні шоу”. Олімпіоніками, які раніше складали еліту елінів, міг стати будь-хто з римського народу, для якого не були знайомі грецькі ідеали агону. Популярна потреба “хліба та видовищ”, що увійшла у політику державних діячів, які підкуповували так плебеїв для утримання та поширення влади, практично протиставлялась прагненням, відомим з героїчного минулого греків. Римські видовища, що мали язичницькі коріння і з'явилися з етрусського ритуалу принесення у жертву полонених та рабів, пізніше стають ареною гладіаторських поєдинків “приречених на смерть”. Подібні розваги були настільки популярними, що практично стали почесним обов'язком громадянина. Безперечно такі події привертали увагу християн, які уже знаходились у процесі формування основ свого віровчення та церкви. Християни

були, по суті, єдиними, хто ставився всерйоз до римського язичницького жертвопринесення як ідолопоклонства, що заважає душі людини. В історію християнства подвиг непротивлення злу та смерті на гладіаторській арені став ідеалом небесного подвигу мучеництва за віру, адже не одноразово засудженими на смерть ставали християни.

Таким чином Олімпійські ігри остаточно підтвердили нездатність виконувати морально-виховні функції спорту, що відводилися їм у минулому. Християнство, у свою чергу отримавши за імператора Костянтина Великого економічну, політичну та ідеологічну підтримку держави, наполягає на боротьбі з язичницькими звичаями, виступає проти “гріховної тілесності”, обґрунтовує необхідність повної заборони ігор. Під впливом християнських ідей, внутрішніх економічних та політичних протиріч, поганой організації змагань у збіднілих містах, що постійно піддавалися нападам варварів, Олімпійські ігри було заборонено як язичницьке свято. При цьому виступ християнства проти фізичної культури та спорту не можна розглядати окремо від діаметрально протилежних подій, що відбувались на стадіонах та аренах. Римську владу налаштовувала проти ігор і та обставина, що тут на стадіонах постійно відновлювалася і брала початок боротьба т.з. “агоністиків” (богоборців), спрямована проти християн, що проводила до масових заворушень і вимагала значних ресурсів для встановлення порядку [1, с. 60].

Громадяни Риму не піддали забуттю всі форми фізичної культури, адже колишні атлетичні традиції стали елементом військової підготовки. Не можна однозначно охарактеризувати і критику спорту зі сторони, перш за все воцерковлених християн, адже їхні твердження базувалися на необґрунтованих упередженнях проти спорту, які, як правило, виникали на основі їх власного негативного життєвого досвіду, що підживлювався нагадуванням про страти християнських мучеників на аренах та однобокого трактування християнських ідей, які критикували спортивні вправи як язичницькі пережитки.

Фундаментальні засади християнського розуміння сутності та розвитку людини закладені у Святому Письмі та Святому Переданні. Новозавітні тексти звертають увагу на грецькі спортивні змагання, які часто ставляться у приклад для християн як подолання труднощів та досягнення вищих цілей, але при цьому екстраполюючи їх за межі фізичної дійсності. У Посланнях апостола Павла виразно прослідковується, наскільки глибоко Павло був знайомий з греко-римською культурою, фізичними вправами грецьких атлетів та олімпійськими іграми. Культ тілесності греків він не засуджує, не вважає його марним чи гріховним, але не наділяє його великим значенням для есхатологічних перспектив людської душі.

Християнське вчення наголошує на тому, що людина була створена Богом в єдності душі і тіла. Єдність безсмертної душі і тіла, яким обіцяне воскресіння, забезпечує цілісність людської істоти як особи. Завдяки тілесним здібностям та здатностям людина засвідчує наявність творчого потенціалу, прояву розуму, свободи волі і відповідальності, стає суб'єктом власних моральних вчинків. Тілесний вимір людини дозволяє їй долучитись до матеріального світу і вважати себе гідним пошани Творця. Тіло вважається храмом Духа Святого, що живе у кожній людині, а занедбаність тіла означається вимірами гріха [8, с. 89-90]. Демонструючи розбіжності між античним (дуалістичним, язичницьким) і християнським (холістичним) розумінням людини, Отці Церкви не виділяли питання формування особистості як окремих предмет розгляду окремо від вчення Церкви про Святу Трійцю [7, с. 56].

У Другому Посланні апостола Павла, передбачаючи свою швидку смерть, Павло ділиться з Тимофієм: “Я змагався добрим змагом, свій біг закінчив, віру зберіг. Наостанку мені призначається вінок праведності, якого мені того дня дасть Господь, Суддя праведний; і не тільки мені, але й усім, хто прихід Його полюбив” (2 Тим. 4:7–8). Апостол Павло у цих віршах використовує термінологію зі спортивного життя греків. Він добре провів змагання, пройшов дистанцію, завершив свій біг, зробив усе у боротьбі за християнську віру. Тут біг розуміється як фундаментальна ознака життєвого успіху. Пало наголошує, що у спорті завжди один переможець, який отримує нагороду. Для християн усе життя повинне розумітися як перегони, але нагороду повинні отримати усі “бігуни”, які не зійшли з дистанції праведного життя.

Святитель Іоанн Златоуст, тлумачить ці вірші як певний заповіт Павла – настанову нащадкам, учням про необхідність боротьби та прагнення до перемоги над суперниками (ворогами) протягом усього життя, адже неминує старість та “вінок праведності” – це звіт про працю, подвиги і славу перед Богом [6]. “Вінок праведності” відомий образ і в спорті як лавровий вінок, яким увінчували переможців Олімпійських ігор, що символізував найвищу честь і пошану, які міг здобути спортсмен. Різниця між подвигами спортсменів та подвигами християн полягала в цілях подвижництва. Атлет отримує земну славу і шану від перемоги на змаганнях. Спортивні ж аналогії апостола Павла адресовані усім християнам як активна життєва позиція, метою якої було життя вічне, невичерпна нагорода на небесах. У Посланні апостола Павла до євреїв життя християнина уподібнюється до спортсмена (Євр 12: 1-2). Тут апостол пропонує відкинути мирські, матеріальні речі, які обмежують людину у спогляданні Бога, які не дозволяють подолати тягар гріха, досягнути успіху спортсменам під час змагання, а християнам проповідуючи серед невірних.

Отже формування людини у християнстві полягає у спрямованості її волі, особистісного розвитку, вищою метою якого є прагнення та устремління до внутрішнього преображення тварної природи людини та енергійного прилучення до Бога в особі Ісуса Христа. Людина постає як духовно-фізична істота, котра здатна, отримавши дієву вольову енергійну підтримку через єднання з Богом, подолати наявні перешкоди не лише у духовно-душевному, а й матеріально-фізичному вимірах. Християнство, починаючи з апостольських часів, накопичило значний масив богословських ідей, що довгий час будуть визначати історичне майбутнє європейської культури, впливати на розвиток фізичної культури і спорту, формування людини.

Приймаючи ідеали аскетизму, celibату та есхатологічного майбутнього, в лоні католицької церкви виникають християнські лицарські ордени – братства воїнів Христових. Ідеалізація та оспівування трубадурами лицарів як представників честі та прославлених учасників турнірів як мирного суперництва, що стане прикладом для наслідування багатьох поколінь, це лише одна із сторін того, яке місце займали хрестоносці в історії та культурі людства. Наносячи на одяг зображення хреста як знак своїх християнських добрих намірів, лицарі повинні були мати хорошу фізичну підготовку, адже найбільш яскраво вони проявились як учасники хрестових походів, захисники християнської віри і Церкви.

Найбільше заслуговують на увагу в контексті аналізу даного питання ідеали гуманізму, що виникають в епоху Відродження. На зміну теологічному вченню Середньовіччя гуманізм запропонував ідеї, в основі яких лежала людина як головна цінність. Ідеал людини формувался через подолання суперечності

“Царство боже” – “Царство земне” як прояв особистих якостей, здібностей, активності, свободи волевиявлення і, разом з тим, прагнення до вигоди, самозбереження, себелюбства тощо. Фокусом філософії стає людська особистість у повноті її духовної і фізичної досконалості в умовах земної реальності. Першочергова значимість епохи Відродження полягала у подоланні схоластики у системі освіти та виробленні філософської думки, що буде зорієнтована на багатосторонній інтелектуальний, моральний та фізичний розвиток особистості [7, с. 12]. У роботах просвітників масово з’явилися різноманітні теоретичні та практичні напрацювання зі спорту та фізичного виховання, що поступово виокремлюються в окремий предмет педагогічної науки.

Ідеали гуманізму значно розширили поле зайнятості людини та сприяли ренесансу одного із найвищих досягнень давньогрецької культури – Олімпійських ігор. Серед багатьох осіб отримують зацікавленість ігри та низка інших сфер фізичної активності людини, що згодом стають національним надбанням провідних Європейських країн. Небезпідставна заслуга в цьому і протестантського християнського вчення про “виправдання глибокою вірою”, проголошення свободи вибору, заперечення церковних обмежень і забобон, що мають земне походження. Протестантизму в межах власної ціннісної системи вдалось сформулювати такі ідеали, що стали мотивувати зміни у житті західної людини, адже її доля, стверджували протестантські просвітителі, залежить не тільки від Божої волі, а й активної діяльності. Протестантське вчення розірвало кайдани стремління людини до гармонії духовного та фізичного розвитку, перетворюючи його не тільки в слухне, а й угодне Богові заняття.

Офіційному початку проведення Олімпійських ігор як символу відродження та повернення до спорту, змагань, олімпізму буде передувати ціла низка спроб організувати олімпійські фестивалі в Швеції, Канаді, Англії, Греції, Німеччині, США тощо [5, с. 354-373]. Такі спортивні заходи акумулювали нові імперативи розуміння суспільної моралі, цінностей та ідеалів, їх виховного впливу на формування особистості. Вони продемонстрували, що спорт здатен виконувати соціально важливі функції, стати основою фізичних, духовних, етичних та естетичних пріоритетів людини.

Хоча християнство ще довгий час визнавалось єдиним джерелом духовності й моральності у формуванні особистості, все ж таки динаміка соціального інтересу до спорту стає підставою не лише для врахування Церквою його соціального та морально-ціннісного потенціалу для розвитку людини, а й використання для підготовки своїх послідовників. Одним із відомих фактів в історії християнства і відродження спорту є впровадження предметів з рухової активності та занять спортом у навчально-виховний процес у семінарії міста Рондо (Франція) у першій половині XIX століття. Священство помічає значну користь спорту та фізичного виховання для духовного зростання семінаристів та вводить їх в освітній процес. Згодом семінарія та її учні за підтримки церкви і державної влади уже виступають організаторами та учасниками спортивних змагань, розробляють правила та ритуали, що стали образом відновлення Олімпійських ігор за прикладом Стародавньої Греції [4, с. 14-15]. Багато вихованців семінарії опікувались спортом та зробили значний вплив на відновлення спортивних олімпіад. Випускники семінарії та й самі ідеали спорту, яких дотримувались тут, мали значний вплив і на світогляд та діяльність французького громадського діяча, ініціатора відродження давньогрецьких Олімпійських змагань, барона П'єра де Кубертена.

У своїй олімпійській концепції Кубертен підкреслює виховну значимість

цінностей змагання, суперництва, агоністики, що реалізувалась в давньогрецькій культурі і відстоювалася багатьма давньогрецькими філософами та педагогами. При цьому він неодноразово наголошує про подібність його ідеалів олімпізму з релігією та називає аналогічні ознаки спортивної діяльності з християнським культом. “Моя концепція спорту, – писав він, – завжди відрізнялася від концепції багатьох, можливо, навіть більшості спортсменів. Для мене спорт був релігією зі своєю церквою, своїми догматами, своєю службою..., але насамперед – релігійною свідомістю...” [9, с. 91-92]. У своїх посланнях він неодноразово акцентує увагу на відродженні релігії спорту, яка була основою культури греків.

Усі олімпійські функціонери, від керівних діячів сучасного Олімпійського руху до вчених, визнають, що засадничі принципи Олімпійської хартії базуються на основних ідеях Олімпійської концепції Кубертена, в якій окреслено значення спорту як для окремої особи, так і для усього суспільства. Олімпійські ідеали спорту, пропонуючи гармонійний розвиток особистості, виховання здорової та сильної молоді, заохочуючи індивідуальні зусилля і не приймаючи жодної дискримінації, є вагомим соціокультурним та виховним фактором всієї новітньої історії людства. Найвищі цінності спорту, на наш погляд, зазначені в Олімпійській хартії, де вказується, що “Олімпізм являє собою філософію життя, що звеличує та об’єднує в гармонійне ціле якості тіла, волі та розуму. Поєднуючи спорт з культурою та освітою, Олімпізм намагається створити спосіб життя, який базується на радості від зусилля, освітній цінності доброго прикладу, соціальній відповідальності та повазі до універсальних фундаментальних етичних принципів” [12].

Кубертен наголошує на великій виховній цінності спорту і тому мета Олімпійського руху, на його думку, повинна бути спрямована на створення умов для практичного використання їх переваг. Опорою для цього повинні стати зв’язки спорту з інтелектуальним, моральним і релігійним життям та, звичайно, з сучасними технологіями, демократичним інтернаціоналізмом тощо [9, с. 71]. На думку Кубертена, велич спорту полягає в його головній меті: “оновлення людства через виховання”, маючи на увазі виховний ідеал, що полягає у формуванні прекрасної людини, яка поєднує зовнішні переваги з внутрішніми, духовними, моральними якостями у гармонії тіла і душі [9, с. 17-19].

Не дивлячись на цілу низку спільних позитивних рис морально-виховного впливу на формування особистості, християнська церква досить радикально засуджувала спорт як гріховні заняття людей з оголеними тілами. Більше того підживлювало таку жорстку позицію церкви і те, що спортивні змагання проводились в дні великих християнських свят. Але практична реалізація духу змін у європейському соціумі та потреба в інших, нових підходах до розвитку людської особистості та способів її життєдіяльності стала потужним стимулом для перспективи становлення спорту. Безперечно європейська суспільна етика, дух протестантизму і становлення капіталізму відіграли тут свою роль, що проявилась в особливостях підготовки спортсменів, проведення змагань та становленні професійного спорту з усіма його атрибутами. Морально-виховними вимірами спорту є цілком мирські, світські ідеали фізичної культури людини. Але вони не стали різким протиставленням духовно-моральному християнському світу, що в кінцевому підсумку не заважає спортсменам та спортивним функціонерам сповідувати християнські моральні цінності, вірити в Бога, відвідувати богослужіння, мати свого духовного наставника, пастиря.

Насправді життя спортсмена і воцерковленого християнина має цілу

низку схожих рис. Спортсмен, як і християнин, повинен постійно підтримувати форму, дотримуватись законів і правил, прагнути досягнути вищої мети, виконувати завдання і приймати участь в обов'язкових заходах. Для них існує система покарань і нагород, безліч дисциплінарних обмежень та рекомендацій, наявність наставників тощо. Звичайно не можна абсолютизувати тілесну підготовку та фізичне виховання як єдину основу спорту, адже спортсмен, як і християнин, це людина у єдності духовного і фізичного, душі і тіла. Для спортсмена, як і для християнина, який має справу з душею і не залишає тіло поза увагою, питання духовних цінностей знаходиться на першому місці. Таким чином, схожі підходи до розуміння ідеалів життєдіяльності людей, представляють такий тип виховної етики, яка забезпечує подолання розриву між духовною і фізичною сферами у формуванні особистості.

Серед молоді, спортсменів та суспільства у цілому авторитетом користуються відомі спортсмени, для яких абсолютно нормальною є демонстрація приналежності до церкви та ролі християнської віри у спортивному житті та перемогах над суперником. Наприклад, серед відомих футболістів, що публічно заявляють про роль віри в Бога у спортивній кар'єрі, слід назвати Девіда Бекхема, Едінсона Кавані, Неймара, Вейна Марк Руні, Роналду, Кака. Останній стверджує: "Біблія каже, що Бог може дати нам навіть більше, ніж ми просимо. І ця фраза описує всю історію мого життя... Якщо ти справді обираєш Ісуса, то, без сумніву, потрапиш у найкращу команду, про яку можна тільки мріяти" [11]. Таким яскравим прикладом українського спортивного олімпу є боксери Олександр Усик та Василь Ломаченко. Олександр Усик завжди підкреслює свою приналежність до Української православної церкви, демонструє глибоку віру, наголошує про божий захист і опору. Християнські цінності для них та багатьох інших спортсменів стали не лише мірилом професійного успіху, а й моральним атрибутом повсякденного життя. Така поведінка спортсменів на тренуваннях та змаганнях дозволяє окремим дослідникам стверджувати про енергійну божу допомогу, волю та віру, що надають силу для перемоги.

Сьогодні, усвідомлюючи кризу цінностей та необхідність боротьби за душі людини, встановлення духовної опіки над молоддю, Християнська Херква переважно на прикладі діяльності окремих священників, пастирів долучається до створення християнських спортивних федерацій, клубів, команд, проведення спортивних змагань, будівництва та утримання спортивних зал, дитячих спортивних майданчиків і басейнів. Багато священників – це професійні спортсмени у минулому. Багато з них поряд із виконанням своєї пастирської місії професійно займаються різними видами спорт, виступають на змаганнях різних рівнів, здобувають перемоги, стають навіть олімпійськими чемпіонами, тренують молодих спортсменів [10]. Без перебільшення моральний авторитет таких спортсменів-християн визнається не лише паствою, а і є прикладом сили духу для усіх спортсменів та пересічних громадян незалежно від світоглядних переконань та релігійних поглядів.

Спорт як складова сучасної культури постійно розвивається, трансформується, модифікується відповідно до викликів часу, запитів, людини і суспільства. Такий процес на відміну від християнської практики є надзвичайно динамічним, а результат помітний відразу. Спорт – це закономірний результат багатовікової історії розвитку людини та суспільства, це багатфункціональне явище культури, де найбільш виразно проявляються фізичні і духовні якості людини та виражаються ціннісні надбання сучасної цивілізації. Заняття спортом

та фізичною культурою покликані найповніше реалізовувати ідею гармонійного розвитку особистості.

Сучасний спектр уваги християнських мислителів все більше концентрується на виявленні специфічних властивостей способу життєдіяльності особистості у її духовній і фізичній цілісності та соціальній активності. У хаосі сучасного світу християнство намагається виступати не стільки ретранслятором богословських істини, як творцем механізмів поширення морально-виховних чеснот, здійснювати контроль за їх дотриманням та бути буфером у захисті етичних норм, у тому числі у спорті, який сьогодні відіграє винятково важливу роль у житті багатьох людей [7, с. 225].

Висновки. Отже, спорт та християнство як особливі соціокультурні явища мають багату історію взаємозв'язків. Вони, детермінуючи явища суб'єктивного порядку, дозволяють засвоїти такі компетентності, що сприяють "входженню" людини в окремі сфери суспільного буття та будувати власні конструкції особистого життя. Для нинішнього покоління, яке знаходиться в бурхливому інформаційному потоці, спорт та християнство поглиблюють індивідуальні сприйняття та спонукальні мотиви, створюють відповідну систему виховання та впливають на особливі способи життєдіяльності людини. Спорт і християнство наголошують на гармонійному розвитку особистості у єдності інтелектуальних, духовних та фізичних якостей та докладають максимум зусиль у боротьбі проти відомих людству асоціальних, аморальних явищ, що розкладають тіло і душу людини. Сучасна людина, звертаючись до спорту та християнства, знаходить в них моральні орієнтири, що спрямовані на стимулювання позитивних якостей особистості. Вони, декларуючи власні правила, етичні норми і цінності, у своїй взаємодії виступають у ролі досвідчених наставників, мотивують людину на добрі справи, правильні вчинки, активну життєву позицію, нові практичні результати, високі досягнення, в тому числі й спортивні.

Список використаних джерел:

1. Kun, László 1990, *Egyetemes testnevelés- és sporttörténet*, Budapest: Sport, 385 о.
2. Stuart, Weir 2004, "The Ultimate Prize: Great Christian Olympians", *Hodder & Stoughton*, 224 p.
3. *Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту: із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена* 2002, пер. І. Огієнко, Київ : Українське Біблійне Товариство, 1159 с.
4. Бубка, СН 2011, 'Пять веков пути к олимпийскому возрождению', *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, № 2, с. 12-20
5. Булатова, ММ & Бубка, СН 2012, *Культурное наследие Древней Греции и Олимпийские игры*, Киев: Олимпийская литература, 408 с.
6. Златоуст Иоанн (n.d.), *Беседы на Второе Послание апостола Павла к Тимофею*, Беседа 9. Доступно: <https://azbyka.ru/otechnik/Ioann_Zlatoust/tolkovanie-na-vtoroe-poslanie-k-timofeju/>. [26 Січень 2024].
7. Кислий, АО 2020, *Суспільний ідеал у сучасному християнстві*. Монографія, Чернігів: Десна Поліграф, 348 с.
8. *Компендіум соціальної доктрини Церкви* 2008, Київ: Кайрос, 549 с.
9. Кубертен, Пьер де 1997, *Олимпийские мемуары*, Киев, 180 с.
10. Литвинець, АІ 2018, *Спортивна діяльність християнських організацій*. Автореферат дисертації кандидата наук, Львівський державний університет фізичної культури, Львів, 20 с.

11. Найвідоміші футболісти-християни світу розповіли про досвід віри 2016. Доступно: <<https://velychlviv.com/najvidomishi-futbolisty-hrystyyany-svitu-rozpovily-pro-dosvid-viry/>> [26 Січень 2024].
12. Олімпійська хартія 2019. Доступно: <<https://lasersailing.com.ua/images/olimpic.pdf>>. [26 Січень 2024].

References:

1. Kun, László 1990, *Egyetemes testnevelés- és sporttörténet*, Budapest: Sport, 385 o.
2. Stuart, Weir 2004, 'The Ultimate Prize: Great Christian Olympians', *Hodder & Stoughton*, 224 p.
3. *Bibliia abo Knyhy Sviatoho Pysma Staroho y Novoho Zapovitu: iz movy davnoievreiskoi y hretskoi na ukrainsku doslivno nanovo perekladena (The Bible or the Books of the Holy Scriptures of the Old and New Testaments: from the ancient Hebrew and Greek languages into Ukrainian, literally re-translated)* 2002, per. I. Ohienko, Kyiv : *Ukrainske Bibliine Tovarystvo*, 1159 s.
4. Bubka, SN 2011, 'Piat vekov puty k olymпыiskomu vozrozhdeniyu (Five-century path to Olympic revival)', *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, № 2, s. 12-20
5. Bulatova, MM & Bubka, SN 2012, *Kulturnoe nasledye Drevnei Hretsyi y Olymпыiskye yhry (Cultural Heritage of Ancient Greece and the Olympic Games)*, Kyev: *Olymпыiskaia lyteratura*, 408 s.
6. Zlatoust Yoann (n.d.), *Besedy na Vtoroe Poslanye apostola Pavla k Tymofeiu (Discourses on the Second Epistle of the Apostle Paul to Timothy)*, Beseda 9. Dostupno: <https://azbyka.ru/otechnik/Ioann_Zlatoust/tolkovanie-na-vtoroe-poslanie-k-timofeju/>. [26 Sichen 2024].
7. Kyslyi, AO 2020, *Suspilnyi ideal u suchasnomu khrystyianstvi (Social ideal in modern Christianity)*. Monohrafiia, Chernihiv: *Desna Polihraf*, 348 s.
8. *Kompendium sotsialnoi doktryny Tserkvy (Compendium of the social doctrine of the Church)* 2008, Kyiv: *Kairos*, 549 s.
9. Kuberten, Per de 1997, *Olymпыiskye memuary (Olympic memoirs)*, Kyev, 180 s.
10. Lytvynets, AI 2018, *Sportyvna diialnist khrystyianskykh orhanizatsii (Sports activities of Christian organizations)*. Avtoreferat dysertatsii kandydata nauk, *Lvivskiy derzhavnyi universytet fizychnoi kultury*, Lviv, 20 s.
11. *Naividomishi futbolisty-khrystyiany svitu rozpovily pro dosvid viry (The world's most famous Christian football players spoke about their faith experience)* 2016. Dostupno: <<https://velychlviv.com/najvidomishi-futbolisty-hrystyyany-svitu-rozpovily-pro-dosvid-viry/>> [26 Sichen 2024].
12. *Olimpiiska khartiia (Olympic Charter)* 2019. Dostupno: <<https://lasersailing.com.ua/images/olimpic.pdf>>. [26 Sichen 2024].